

NAMIBIA SENIOR SECONDARY CERTIFICATE

FIRST LANGUAGE SILOZI ORDINARY LEVEL

4111/3

PAPER 3 Literature

2 hours

Marks 60

2018

Additional Material: Answer Book

INSTRUCTIONS AND INFORMATION TO CANDIDATES

- Write your answers in the Answer Book provided.
- Write your Centre Number, Candidate Number and Name in the spaces on the Answer Book.
- Write in dark blue or black pen.
- Do not use correction fluid.
- Answer **three** questions, **one** from Section A **Poetry**, **one** from Section B **Prose** and **one** from Section C **Drama**. Of the three answers, **one** must be an essay.
- Pay attention to spelling, punctuation and sentence structure.
- The number of marks is given in brackets [] at the end of each question or part question.

LITAELO NI LITABA ZEÑWI KWABATATUBIWA

- Ñola likalabo mwaBuka yofilwe yaKualabela.
- Ñola nombolo yasibaka sakuñolela, nombolo yaMutatubiwa ni Libizo mwasibaka sakuñolela sesifilwe faBuka yaKualabela.
- Ñola kasiñoliso sanditu kapa bunsu.
- U sisebelisi siñoliso kapa lingongwe lelitakula.
- Alaba lipuzo **zetalu**, **iliñwi** mwakalulo **A Mikanga**, **iliñwi** mwaKalulo **B Makande** ni **iliñwi** mwaKalulo **C Lipapali**. Mwalikalabo zetalu zeo, **ilinwi** ibe likande leliteletele.
- Tokomela hahulu peletelo, maswayo akubala ni pupo yalitaba.
- Nombolo yalinepo ibeilwe mwasakana [] kwamafelelezo apuzo ni puzo kapa kalulo yapuzo.

This document consists of **9** printed pages and **3** blank pages.



Republic of Namibia

MINISTRY OF EDUCATION, ARTS AND CULTURE

KALULO YA A: MIKANGA

Ualabe feela puzo **iliñwi** mwakalulo ye.

1 Sibabule Simwalikubo: R M Mbala

Bala litimana zetokozwi mwamukanga wa “**Famunanga waLyambai**” mi kasumulaho ualabe lipuzo zelatelela.

Famunanga wa Lyambai

U ye buse bwani
 U kute buse bwa kwanu
 Kaufela ki pina ye swana
 Ki pono ye swana
 Pono ye katulusa maikuto
 Pono ye sisimusa mubili
 Ye siya milili i kamba sipelu
 Pilo i kwesizwe lilumo
 Pono ya lika zote lifasi

Famunanga wa Lyambai
 Ku bonwa ze kima
 Lipyeha u kuleka siziba
 Ni kucala litoze
 Kasumulaho a hola
 Wa menuha, wa fuluhela, ku libezwi ñi!
 U palezwi, ha ki bomu
 Bupilo u bu lula ku Yunene
 Mushemi wa maambani
 Kacenu ni kamuso
 Kuyo fumaneha ni isaho

Famunanga wa Lyambai
 Bana ba Mbunga ba pumwana
 Ba shelena ni litapi
 Ñwanyi ni mutangalati
 Li ze li nguyu mwamukulela
 Malembalemba a matoya ili siyaletu
 Buse bo ni buse bwani
 Ya shuta u shaa mukanga
 Liseli li benya faliyayu
 Ndui silabo sa teta
 Mukolo wa tenga-tenga ki mwan'a tapi

Famunanga wa Lyambai
 Makomu a takinya
 Makunduyamana a kowela
 Bolitou ba to tapwita
 Tolombita i alabwa ki mañope
 Fangala ku tunya kaluli ka musu
 Bafubalume ba fambelana
 Mo ki ku na

Na”I baazula mato mungala
 Mba kufa mba mulonga”
 Ki na “Ndopu lu kula malambo”
 Lyambai ki ya ni konka ni na.

Famunanga wa Lyambai
 Muñwi ni muñwi ki fa talimezi
 U pahame Kaambañole
 U kute bucabela
 U kambame Butoka
 Lihutu li supile Lyambai
 Makungulukelo a ze pila kamukana
 Ze musa ni lunya
 Kaufela ki kongolokeñi
 Ki mushemi wa ze pila
 Mushemi ni wa ze shwile

(R.M. Mbala)

- (a) Fa butata bo afumana tapi mwamezi bobusupelizwe ki muñoli mwamukanga. [3]
- (b) Ñola litaluso zanzwi alatelela kakuya kamoasebeselizwe mwamukanga
 (i) kutundwala.
 (ii) loto. [2]
- (c) Ki ifi milelo yamuñoli hanañola mukanga wo? Uyemele kalabo yahao kakuhatelela kuzemwamukanga. [5]
- (d) Talusa kamoikutwela kamibamba yeo asebelisize muñoli mwasifiha sabubeli mwamukanga. [5]
- (e) Kakuya kamaikuto ahao, muñoli ukonile cwañi kusupeza bumaswe bobuezahala mwalinuka? [5]

[20]

KAPA

2 Libalala Mulatiwa: Sikutumbe Songiso

Bala litimana zetokozwi mwamukanga wa **Nzila** mi kasamulaho ualabe lipuzo zelatelela.

Nzila

Ki na nzila,
Ni butuku,
Sina matuku kaufela,
Ni kula mutu ye ni lata.
Ye ni sa lati,
Ni haka ikapeleza na,
Ha ni mukuli.

Ni mulena,
Ni na ni puso ya ka,
Ha ni kulile mutu,
Ha ni zwi ku yena.
Wa kona kufola,
Kono i sa li mutang'aka.
Ni eza fa mubili wa hae,
Ze ni lata.
U na ni kueza,
Ze latwa ki pilu ya ka.

Hiyaa! Hiyaa! Hiyaa!
Ki mutu ya tukuka.
Ki na nzila ya mu tukukisa.
Ni utwile mulika'aka mulangu.
Ha za lila.
silikani sa luna ni mulangu,
Ki se situna.
Mane libizo la ka,
Ki na Nzila ya Milangu.

Ku na ni munyan'aka,
Ya sa utwani ni milangu.
Yena u tabela hahulu mabotela.
Mane libizo la hae,
Ki Nzila ya Mabotela.

(a) Muñoli usupelize cwañi bumaswe bobotiswa ki butuku bobubulezlwa mwamukanga? Utaluse kakutala ni kuhatelele kuzemwamukanga ili kamanzwi amwahalaa **125 – 150**.

[10]

(b) Talusa kamoikutwela kamibamba yelatelela yeo asebelisize muñoli mwamukanga.

Haniwezi kuwamuiipo
Habuleli ni batu
Nenzila yaka yanihanisa
Haniwela kuwamakuku
Hanici mauza
Mbonyi haifela uli
Moya waka unifile mauza!

Uyemele kalabo yahao kakuhatelela kuzemwamukanga.

Nola kalabo yahao kamanzwi amwahalaa **125 – 150.**

[10]

[20]

KALULO YA B: MAKANDE

Ualabe feela puzo **iliñwi** mwakalulo ye.

3 Bupilo kaswalala: B N Kasale**Munzi wa Mafulelo a Matala**

Bolnduna sitenda sibaka sa mina se si na ni bucwañi bo bunde hahulu, ni mabala a apuhile hande, mane ni linuka za mezi a sina tutowati, ni masa a tezi lico ze nunisa za mezi, hape mushitu musana ni o munde o tezi miselo ye miñata hahulu. Bashemi ba mina ba mi fumanezi naha ye na ni sifumu se siñata hahulu,” kubulela muuna wa muzamai sitwala Ndekandeka. “Zeo kamukana u li boni cwañi?” Kualaba bolnduna sitenda. “Muña ka ni zamaile lifasi, ni boni ze ñata za bupilo, ze maswe ni ze tulisa pilu, mane ni ze nde ze lakazisa meeto sina mabala a sibaka sa hao a kataleha mi a katulusa maikuto a ya fokolisizwe i li lipangaliko za lifasi, ni litakazo za lona ze nyenyisa ni kunyembunyisa hahulu. Bupilo bwa sibaka bu bonahalela kwalimunanu za beñi ba munzi, sina makete a hae ni bupilo ha li bonahazwa i li banana ni mandameno a wona munzi kasibili. Likomu li nunile inge likubu, banana bona ki ba mibili ye kataleha kakuli i kwanile hande, muenyi wa talusa i li Sitwala Ndekandeka.

Sitwala Ndeka-ndeka ne li muenyi mwahae ya bolnduna Sitenda. Hañata bolnduna sitenda ne ba mu buzanga libaka ha na tabelanga kufita ni kulobalela famunzi wa bona. Muenyi na nze a ba alabanga kuli ki munzi wa na lata ni kutabela bakeñisa sa kamuhelo ya ba munzi kuyena.

Muenyi ni ba mwahae ba twaelana, na nze a ba fa za na zamayanga ni zona, i li lipangaliko za ba mafasi a sili zeo ba munzi ne ba sa zibi. Silikani sa tamana ni kutiiswa kalimpo ze ne selanela kwabayahi ba munzi, sihulu Nduna wa munzi yena Sitenda. Ba bulezi hande ha ba ize, “muenyi holoha lu ce kuwena,” ki pulelo kwa bunde.

- (a)** Fa litaluso zalipulelo zelatelela zeo asebelisize muñoli mwalikande
- (i)** Mwenyi holoha luce kuwena. [2]
 - (ii)** Siboni ntulwa-ntulwa bunde fande mwahali yababa. [2]
 - (iii)** Kace-kace unfuzu abamani Lyambezi. [2]
- (b)** Talusa kamomuñoli akususuelize kuziba sibaka sa boinduna sitenda. [4]
- (c)** Talusa maikuto amuñoli kuamana ni mutu yalunya kono inge abonisa sishemo safahalimu. [5]
- (d)** Bumaswe bwakusepa mutu yosazibi hande bupilo bwahae ki bufi? Uhatelele kuzemwalikande kakuyemela kalabo yahao. [5]

[20]**KAPA**

4 Lika liwa nyambwanaleka: Chinua Achebe

Talusa kamomuñoli aboniselize mata abalimu fahalimu abupilo bwabatu bamushobo wahabo.

Ñola kalabo yahao kamanzwi amwahalaa **250 – 300**.

[20]

KALULO C: LIPAPALI

Ualabe feela puzo **iliñwi** mwakalulo ye.

5 Situhu siipa mata: V N Sazita

Mulena Akaongolelwa: Demmit! Mu ni fe lizebe ni mazwalo a mina kaufela, se li hañata ni yema fapil'a mina. Sitombo ki se: Ha kuna mwan'a ya swanela kuitwala a si ka nyalwa kale. Ha ku na ya nyala ni sa zibi. (*Ngambela a mumutule mulomo (a ashamisa)*)

Ngambela Matemwa: Muñali lu wezwi ki malu, ka kutokwa kuzibiswa se siñwi fa lu bona Lubayambaeti mwalififi mi ha lu na se lu putulula, mwa bundunga bwa bunyemi bwa muñ'a luna. Isali kwa matatekelo Mulena u bifile, lu sa zibi kapa taba ki sona simbule, kapa luna makoba a muñ'a luna. Lu siliseza taba kumuña luna, mwendi ka bukuswani bu ta lu kolwisa.

Mulena: Mu nge mitibelo mu kenise lizebe za mina. Taba yeo i kalile kaale i ni tunka-tunka fapilu mwamuzuzu ni muzuzu. Buozwa bu pahami inge nuka ye lusa. Zeo ku li felisa ki ku tama makanda. Linuka li lusa ni bana ba bayumbelwa ku zona, na ni mina lu nze lu beile meeto kuze. Batu ba ba eza ze, ba ka silisezwa kwalitooma ka kubafa meeno a litau mwamusima. (*Milomo ya ngambela i mumutuke*). (*A ina fa lubona*)

Ngambela: Lizebe za luna li fa simbule, kusaziba ku ba ba shwa ni sisapo famimizo. Kapa sitombo si wezi mwalizebe za bona, mi si fumani mununo kapa cwañi. Kambe muñali u ba siliseza taba kuli ba fuluhe ku yona ni bona, kakuli isamba

- (a) Kakuya kakutwisiso yahao yapapali, kana toho yabuka ilumelelana kapa kuzamaelelana ni zemwapapali. Ñola kalabo yahao kamibamba yemibeli. [2]
- (b) Talusa zalifu lamulena Akaongolelwa. [3]
- (c) Talusa bumaswe bo nebutisizwe ki mulao o natomile mulena mwahala sicaba sahae? Ñola kalabo yahao kakutala. [5]
- (d) Ki liñusa mañi leo muñoli nalika kufitisa kwababali bapapali. [5]
- (e) Ki sika mañi seo nesisusuelize babulai bamulena Akaongolelwa kuli bapete mulelo wabona? [5]

[20]**KAPA**

6 Sinkatana: Mofokeng

Talusa kamomuñoli nakususueza kuli ukuteke sinkatana.

Ñola kalabo yahao kamanzwi amwahalaa **250 – 300**.

[20]

BLANK PAGE

BLANK PAGE

BLANK PAGE

